

REVIGORAREA DISPUTEI PENTRU STATUTUL DE SUPERPUTERE

Colonel (r.) dr. Romică CERNAT

Redresarea Rusiei și dezvoltarea rapidă a Chinei au creat o nouă perioadă de rivalitate pentru statutul de superputere. Dezbaterile principalilor actori globali privind relansarea competiției au dus la revederea importanței marii strategii și a geopoliticii și au reprezentat un punct de plecare pentru analiza strategiei, planurilor și programelor de finanțare a apărării.

Perioada post-Război Rece a relațiilor internaționale, care a debutat la începutul anilor '90 și care a fost, în general, considerată ca etapă unipolară, cu Statele Unite ca singura superputere, a trecut într-o nouă fază, marcată de evenimentele, cu consecințe globale, derulate între anii 2006 și 2014. Mediul internațional a făcut transferul către o situație diferită fundamental, caracterizată de o revigorare a disputei de către China și Rusia și de provocările acestor două țări la adresa mecanismelor specifice ordinii internaționale conduse de SUA, care au funcționat încă după încheierea Primului Război Mondial.

Operațiile contraterorismului și alte operații militare din Orientul Mijlociu, care au reprezentat centrul discuțiilor despre problemele specifice domeniului militar în urma atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001, continuă să fie desfășurate, dar acum sunt un element mai puțin dominant în preocupările militare ale SUA, pe când alte domenii, care sunt în conexiune cu China și Rusia, devin acum relevante.

Cuvinte-cheie: competiție, lume bipolară, superputere mondială, ordine internațională, actor statal.

INTRODUCERE

Tendențele strategice înregistrate în ultimii ani ilustrează acumularea unui potențial substanțial de reconfigurare a relațiilor dintre actorii cu interese globale, cu efecte directe asupra stabilității și predictibilității sistemului internațional, iar revitalizarea competiției strategice globale confirmă tranziția spre o nouă paradigmă de securitate (Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020, p. 17). Ordinea democratică liberală mondială de astăzi se confruntă cu două provocări. Prima este Islamul radical – și este cea mai mică dintre cele două provocări. Deși susținătorii Islamului radical consideră că democrația liberală este inadmisibilă, iar mișcarea este, adesea, descrisă drept noua amenințare fascistă, societățile din care a provenit sunt, în general, sărace și nefavorabile progresului. Ele nu reprezintă o alternativă viabilă la lumea modernă și nici o amenințare militară semnificativă pentru lumea dezvoltată. În principal, reprezintă un potențial de utilizare a armelor de nimicire în masă, în special de către actorii nestatali, ceea ce face din Islamul militant o amenințare. A doua provocare, mai semnificativă, rezultă din ascensiunea marilor puteri nedemocratice: vechile rivale ale Occidentului din Războiul Rece, China și Rusia, care, acum, sunt administrate de regimuri capitaliste autoritare, mai degrabă decât comuniste. Marile puteri capitaliste autoritare au jucat, până în anul 1945, un rol principal în sistemul internațional.

Statele Unite au un interes puternic să împiedice apariția unei alte lumi bipolare, similară celei din Războiul Rece, sau o lume cu multe mari puteri, așa cum a existat înainte de cele două războaie mondiale. Multipolaritatea a dus la două războaie mondiale și bipolaritatea a dus la o luptă îndelungată la nivel mondial, cu riscul de anihilare nucleară. Pentru a evita revenirea unor astfel de circumstanțe, secretarul apărării de la acea vreme, Dick Cheney, a fost de acord, în cele din urmă, că obiectivul SUA trebuie să fie împiedicarea unei puteri ostile să domine o „*regiune critică*”, care i-ar oferi resursele, capacitățile industriale și populația pentru a constitui o provocare globală. Această perspectivă a ghidat politica de apărare a SUA de-a lungul erei de după Războiul Rece (Khalilzad, 2016).

Epoca Războiului Rece, care, în general, este încadrată ca durată de la sfârșitul anilor '40 până la sfârșitul anilor '80 sau începutul anilor '90, a fost privită, în ansamblu, ca o situație puternic bipolară, cu două superputeri – Statele Unite și Uniunea Sovietică –, angajate într-o competiție politică, ideologică și militară pentru influență în mai multe regiuni geografice. Componenta militară a acestei competiții

a fost extrem de vizibilă în Europa, unde NATO, organizație condusă de SUA, și Pactul de la Varșovia, condus de Uniunea Sovietică, s-au confruntat reciproc, având un număr mare de forțe convenționale și arme nucleare specifice teatrului de operații, sprijinite de arme nucleare strategice cu rază lungă.

Era post-Război Rece este percepută că a început la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, după o serie de evenimente majore, precum: căderea Zidului Berlinului, în noiembrie 1989, desființarea alianței militare – Pactul de la Varșovia, în martie 1991, și dizolvarea Uniunii Sovietice în Rusia și în fostele republici sovietice, în decembrie 1991. Acestea au fost considerate evenimentele-cheie ce au marcat sfârșitul Războiului Rece. Comparativ cu Războiul Rece, epoca post-Război Rece a prezentat, în general, niveluri reduse de competiție fățișă, politică, ideologică și militară între statele importante.

Era post-Război Rece a evoluat către o situație unipolară, cu Statele Unite ca singura superputere a lumii. Nici Rusia, nici China și nici o altă țară nu au fost considerate o provocare semnificativă pentru statutul Statelor Unite, acela de unică superputere a lumii sau pentru ordinea internațională condusă de SUA. În urma atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001, era post-Război Rece a fost caracterizată, în plus, de o concentrare puternică (cel puțin din perspectiva SUA) în combaterea organizațiilor teroriste transnaționale, care s-au evidențiat ca actori non-statali importanți, în special Al Qaeda.

Mulți observatori au ajuns la concluzia că epoca post-Război Rece a început să se estompeze din anii 2006-2008 până în 2014, ca urmare a acțiunilor Chinei în Mările Chinei de Sud și de Est și a cuceririi și anexării Crimei de către Rusia. Atunci, mediul internațional a trecut la o situație fundamental diferită, aceea de competiție reînnoită pentru statutul de superputere din partea Chinei și a Rusiei și ca urmare a provocărilor acestor două țări și ale altor actori la elementele ordinii internaționale conduse de SUA, care au operat încă după cel de-al Doilea Război Mondial (Mearsheimer, 2001, pp. 29-42). Trei grupuri principale de pretendenți – puterile revizioniste ale Chinei și Rusiei, statele corupte ale Iranului și Coreei de Nord și organizațiile ce reprezintă amenințări transnaționale, în special grupările teroriste jihadiste – rivalizează activ împotriva Statelor Unite și a aliaților și partenerilor săi. Deși diferă prin natură și mărime, acești rivali concurează totuși în domeniul politic, economic și militar și folosesc tehnologia și informațiile, în vederea accelerării acestor dispute pentru a schimba echilibrul regional de putere în favoarea lor. Acestea sunt competiții fundamentale politice între cei care susțin sistemele represive și cei care susțin societățile libere.

John Mearsheimer, om de știință și profesor de științe politice la Universitatea din Chicago, a definit *o mare putere* ca acel stat care are suficiente capacități militare pentru a susține un război convențional total împotriva puterii dominante,

În acest caz SUA, și care dispune de un factor relevant de descurajare nucleară, care îi permite să supraviețuiască unei prime lovituri împotriva sa (Work, 2015, p. 3).

China și Rusia vor să modeleze o lume potrivnică valorilor și intereselor americane. China încearcă să îndepărteze Statele Unite din regiunea indo-pacifică, să extindă influența modelului său economic, condus de stat, și să reordoneze regiunea în favoarea sa. Rusia încearcă să-și refacă statutul său de mare putere și să stabilească sfere de influență în apropierea granițelor sale (Payne et al., 2017, pp. 18-33). Intențiile ambelor state nu sunt neapărat inflexibile. Statele Unite sunt gata să coopereze în domenii de interes reciproc cu ambele țări. În plus, după ce a fost respinsă ca fenomen al secolului anterior, competiția marilor puteri a revenit, China și Rusia au început să își reafirme influența la nivel regional și global. Astăzi, acestea își desfășoară capabilități militare menite să interzică accesul Americii în perioade de criză și să conteste capacitatea acesteia de a opera liber în zonele comerciale critice pe timp de pace. Pe scurt, contestă avantajele geopolitice și încearcă să schimbe ordinea internațională în favoarea lor (National Security Strategy of the United States of America, 2017, pp. 2-3, 25-27).

Astăzi, Statele Unite ies dintr-o perioadă de atrofie strategică, fiind conștiente că avantajul lor militar competitiv a fost erodat. Ne confruntăm cu o tulburare globală crescută, caracterizată prin declinul regulilor permanente pe care se bazează ordinea internațională, creând un mediu de securitate mai complex și mai volatil decât orice am experimentat în perioada recentă (Krauthammer, 2014). Competiția strategică interstatală, nu terorismul, este acum principala preocupare a securității naționale a SUA.

China este un competitor strategic care utilizează mijloace economice acaparatoare pentru a-și intimida vecinii, în timp ce militarizează Marea Chinei de Sud. Rusia a violat granițele statelor vecine și urmărește obținerea puterii de veto asupra deciziilor economice, diplomatice și de securitate ale vecinilor săi (Dibb, 2016, p. 8). De asemenea, acțiunile ilegale și retorica absurdă ale Coreei de Nord continuă, în ciuda cenzurii și a sancțiunilor Națiunilor Unite. Iranul continuă să propage violență și rămâne cea mai importantă provocare pentru stabilitatea Orientului Mijlociu. În ciuda înfrângerii fizice a califatului ISIS, amenințările la adresa stabilității rămân, întrucât grupurile teroriste cu mare influență continuă să ucidă persoane nevinovate și să amenințe pacea în domeniile esențiale (National Defense Strategy of the United States of America, 2018, pp. 1-4).

Provocările la adresa avantajului militar american reprezintă o altă schimbare a mediului de securitate global. Timp de zeci de ani, Statele Unite s-au bucurat de o superioritate necontestată sau dominantă în fiecare domeniu de operare. În general, puteau să-și desfășoare forțele atunci când au vrut, puteau să le constituie unde au vrut și să opereze cum au vrut. Astăzi, fiecare domeniu este contestat – spațiul aerian, terestru, naval și cel cibernetic.

Mediul de securitate este, de asemenea, afectat de progresul tehnologic rapid și de schimbarea caracterului războiului. Statele sunt actorii principali pe scena globală, dar actorii non-statali amenință mediul de securitate, în aceeași măsură, cu capacități din ce în ce mai sofisticate.

PRINCIPALELE PARTICULARITĂȚI ALE REVITALIZĂRII DISPUTEI

În discuțiile de politică externă, termeni precum *unipolar*, *bipolar*, *tripolar* și *multipolar* sunt, uneori, folosiți pentru a face referire la numărul de puteri mondiale de prim rang, ale căror acțiuni tind să caracterizeze sau să dea structură situației de securitate internațională specifice unei anumite perioade istorice. Războiul Rece este, în general, descris ca o situație bipolară care prezintă o competiție între două superputeri (Statele Unite și Uniunea Sovietică) și aliații acestora. Era post-Război Rece este, uneori, descrisă ca moment unipolar, Statele Unite fiind puterea unipolară, adică unica superputere a lumii. După cum s-a menționat, observatorii au ajuns la concluzia că, în ultimii ani, a existat o trecere de la era post-Război Rece la o nouă situație de securitate internațională caracterizată de reluarea competiției pentru mare putere între Statele Unite, China și Rusia, sugerând observatorilor să se refere la noua situație ca la o lume tripolară sau multipolară. Observatorii care ar putea enumera suplimentar țări (sau grupuri de țări, cum ar fi Uniunea Europeană) ca puteri mondiale complementare de top, împreună cu Statele Unite, China și Rusia, ar putea utiliza, de asemenea, termenul *multipolar*.

Termenul *hegemon regional* se referă, în general, la o țară atât de puternică în raport cu celelalte țări din regiunea sa, încât poate domina afacerile regiunii respective și poate obliga alte țări din regiune să sprijine (sau cel puțin să nu se opună) obiectivelor politice principale ale hegemonului. Este general acceptat că Statele Unite s-au stabilit singure drept hegemonul Emisferei Occidentale în secolul al XIX-lea (Stanford Global Studies, 2018).

Mulți observatori privesc noul mediu internațional de securitate nu ca pe o situație bipolară, precum în timpul Războiului Rece, sau ca pe o situație unipolară, precum în epoca post-Războiului Rece, ci ca pe o situație caracterizată, în mare parte, de reînnoirea competiției între cele trei mari puteri mondiale – Statele Unite, China și Rusia. Principalele caracteristici ale situației actuale, de revigorare a disputei pentru statutul de superputere, includ, dar nu sunt neapărat limitate la următoarele:

- utilizarea, de către Rusia și China, a unor forme noi, agresive sau asociate, de operații militare, paramilitare, informaționale și cibernetice – numite, uneori, printre altele, război hibrid, operații de zonă gri sau război ambiguu, în cazul acțiunilor Rusiei și tacticii de „*feliere a salamului*” (procesul de reducere treptată a mărimii printr-o serie de pași incremental mici) sau război de *zona gri*, printre alți termeni, în cazul acțiunilor Chinei;

- competiție ideologică reînnoită, de această dată împotriva formelor de autoritarism din secolul XXI și a democrației intolerante din Rusia, China și alte țări;
- promovarea, de către China și Rusia, prin intermediul mijloacelor media controlate de stat, a discursurilor de istorie naționalistă, accentuând afirmațiile de umilire anterioară sau victimizare de către puterile occidentale și utilizarea acestor narațiuni pentru sprijinul obiectivelor politicii externe revanșarde sau iredentiste;
- provocările Rusiei și ale Chinei la adresa elementelor-cheie ale ordinii internaționale conduse de SUA, inclusiv la principiul potrivit căruia forța sau amenințarea cu forța nu ar trebui să fie utilizate ca o măsură de rutină sau de primă instanță pentru soluționarea litigiilor dintre țări și a principiul libertății mărilor (adică oceanele lumii vor fi tratate ca elemente internaționale comune) (Götz et al., 2019);
- continuarea provocărilor regionale de securitate din partea unor țări precum Iranul și Coreea de Nord;
- o concentrare continuă, cel puțin din perspectiva SUA, asupra combaterii organizațiilor teroriste transnaționale care au devenit vizibile ca actori non-statali importanți, incluzând organizația Statului Islamic, printre alte grupuri; și
- state nesigure sau eșuate, care creează zone slab guvernate, nepredictibile sau neguvernate, ceea ce poate contribui la apariția (sau pot servi drept zone de bază sau sanctuare pentru) actorilor non-statali, devenind locații potențiale de intervenție ale statelor mai puternice, inclusiv pentru marile puteri.

Dovezi ale revigorării disputei pentru statutul de superputere. Cel mai puternic indiciu al schimbării mediului internațional de securitate către o situație de revitalizare a competiției marilor puteri a fost, probabil, cucerirea și anexarea Crimeii de către Rusia, în martie 2014, care a reprezentat prima cucerire folosind forța și anexarea teritoriului unei țări de către o altă țară din Europa de la cel de-al Doilea Război Mondial.

Alte dovezi ale schimbării – cum ar fi acțiunile Rusiei în estul Ucrainei și în alte părți ale Europei de Est, din martie 2014, dezvoltarea economică și modernizarea militară a Chinei, precum și acțiunile Chinei în Mările Chinei de Sud și de Est, din ultimii câțiva ani – au fost mai graduale și cumulative.

Începuturile trecerii de la era post-Război Rece la revigorarea competiției marilor puteri pot fi depistate în perioada anilor 2006-2008, astfel:

- raportul anual al Freedom House, privind libertatea în lume, pentru anul 2019, afirmă, în urma unei analize proprii a organizației, că numărul țărilor

care se confruntă cu o scădere categorică a libertății a depășit numărul țărilor care înregistrează creșteri evidente ale libertății timp de 13 ani la rând, începând cu anul 2006 (Freedom House, 2019, p. 5);

- în februarie 2007, într-un discurs la Conferința Internațională de Securitate, în München, președintele rus Vladimir Putin a criticat și a respins conceptul de putere unipolară, a prezis trecerea la o ordine multipolară și a estimat un rol activ al Rusiei în afacerile internaționale. Unii observatori consideră, retrospectiv, că discursul prefigurează o politică externă rusă mai asertivă și mai competitivă (Rumer, pp. 10-12);
- în anul 2008, Rusia a invadat și a ocupat o parte din fosta republică sovietică Georgia, fără a provoca un răspuns puternic din partea Statelor Unite și a aliaților săi, care presupunea sancțiuni (Rice, 2018). De asemenea, în acel an, observatorii au apreciat că recesiunile profunde din Statele Unite și din Europa și criza financiară, combinate cu capacitatea Chinei de a trece cu bine criza și organizarea cu succes a Olimpiadei de vară din 2008, au contribuit la percepția Statelor Unite, în China, ca o putere în declin și la un sentiment chinez de încredere în sine sau chiar triumfalism (Broderick, 2015, pp. 2, 4, 6-10). Acțiunile în forță ale Chinei în Mările Chinei de Sud și de Est pot fi privite ca fiind declanșate sau accelerate curând după aceea.

Alți observatori plasează germenii schimbării către o competiție reînnoită pentru statutul de mare putere, mai devreme, anterior anilor 2006-2008 (Blustein, 2019).

Comparare cu mediile internaționale de securitate anterioare. Unii observatori încearcă să înțeleagă mai bine situația actuală privind competiția pentru statutul de superputere, în parte, prin compararea cu mediile internaționale de securitate anterioare. Fiecare mediu internațional de securitate are propria combinație de actori majori, dimensiuni ale competiției și cooperării între acești actori, precum și mijloacele militare și alte tehnologii la dispoziția acestora. Un anumit mediu internațional de securitate poate avea unele asemănări cu cele anterioare, dar va avea, de asemenea, diferențe, inclusiv potențial una sau mai multe caracteristici care să nu fie prezente în niciun alt mediu internațional de securitate.

În primii ani ai unui nou mediu internațional de securitate, unele dintre caracteristicile sale pot fi neclare, în dispută, nu încă vizibile sau supuse evoluției. În încercarea de a înțelege un mediu internațional de securitate, comparațiile cu alte medii pot fi utile în identificarea căilor de investigare. Dacă sunt aplicate prea rigid, totuși, astfel de comparații pot acționa ca niște cămăși de forță intelectuale, ceea ce va face mai dificilă realizarea unei înțelegeri complete a trăsăturilor unui mediu internațional de securitate, în special a celor care îl diferențiază de cele anterioare.

Unii observatori au afirmat că lumea a intrat într-un nou Război Rece (sau Războiul Rece II sau 2.0). Acest termen poate avea o anumită relevanță, dacă ne referim, în particular, la relațiile SUA – Rusia sau SUA – China, deoarece era competiției reînnoite pentru statutul de mare putere prezintă rivalitate și tensiune cu Rusia și China. Însă, analizat mai pe larg, Războiul Rece a fost o situație bipolară cu Statele Unite și Rusia, în timp ce era reluării competiției pentru mare putere este o situație care include, de asemenea, China ca putere principală în competiție (Gareis, 2019). Mai mult, bipolaritatea Războiului Rece a fost accentuată de existența alianțelor opuse NATO și Pactului de la Varșovia, în timp ce, în contrast, Rusia și China nu conduc astăzi o alianță echivalentă Pactului de la Varșovia. Și, în timp ce terorismul era o preocupare în timpul Războiului Rece, SUA s-au concentrat pe combaterea grupărilor teroriste transnaționale, situație care nu a fost la fel de relevantă în timpul Războiului Rece precum a fost după 11 septembrie. Alți observatori, constatând reînnoirea competiției pentru marea putere, au formulat comparații cu situația multipolară existentă în secolul al XIX-lea și anii premergători Primului Război Mondial. În timp ce alții, observând promovarea în China și Rusia a relatărilor istorice naționaliste care susțin obiectivele politicii externe revanșarde sau iredentiste, au exprimat comparații cu anii '30 (Gotz, pp. 135-137).

Aceste două situații anterioare, însă, nu au fost caracterizate de existența unui accent puternic pe combaterea grupărilor teroriste transnaționale semnificative la nivel global, iar tehnologiile militare și alte tehnologii disponibile atunci diferă mult de cele disponibile în prezent. Perioada actuală de reînnoire a competiției pentru mare putere poate fi similară, în unele privințe, cu situațiile anterioare, dar diferă, de asemenea, de situațiile anterioare în anumite privințe și poate fi înțeleasă cel mai bine prin observarea directă și identificarea caracteristicilor sale cheie. Observatorii care analizează mediul internațional de securitate i-au dat diverse denumiri, dar expresia care folosește o anumită variație a competiției pentru mare putere sau o regenerare a competiției de mare putere pare să fi devenit cel mai frecvent utilizată în discuțiile politice publice. Alți termeni folosiți includ *ordine mondială competitivă*, *eră multipolară*, *era tripolară* și *lume (sau eră) turbulentă*.

Schimbarea importantă anterioară a mediului internațional de securitate – trecerea de la epoca Războiului Rece la epoca post-Război Rece, la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90 – a determinat o reevaluare amplă a Departamentului de Apărare (DDA) și a Congresului SUA privind nivelurile de finanțare, strategia și misiunile apărării, care au dus la numeroase schimbări în planurile și programele DDA. Multe dintre aceste modificări au fost articulate în 1993, prin „*Revizuirea de Jos în Sus*” (RJS) (Report on the Bottom-Up Review, 1993, pp. 71-107), o reevaluare a planurilor și programelor de apărare ale SUA, „*de jos în sus*”, al cărui nume a transmis natura fundamentală a reexaminării aplicate. În general, RJS a redimensionat

armata americană într-o forță mai mică decât cea din timpul Războiului Rece și, mai degrabă, orientată către un scenariu de planificare care să poată conduce două conflicte probabile regionale majore, față de scenariul de planificare al Războiului Rece, care preconiza un conflict NATO – Pactul de la Varșovia.

În martie 1993, s-a inițiat o revizuire cuprinzătoare a strategiei naționale de apărare a SUA, a structurii forței, a modernizării, a infrastructurii și a principiilor de bază. S-a considerat că o revizuire la nivel de departament trebuie efectuată „*de jos în sus*”, din cauza schimbărilor dramatice care au avut loc în lume ca urmare a sfârșitului Războiului Rece și a dezmembrării Uniunii Sovietice. Aceste schimbări în mediul internațional de securitate au modificat fundamental nevoile de securitate ale Americii. Astfel, premisa care a stat la baza revizuirii profunde a fost aceea că trebuia să se reevalueze toate conceptele, planurile și programele de apărare de la început.

ROLUL SUA ÎN LUME

În timp ce descrierea rolului SUA în lume, după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, variază în detalii, acesta poate fi descris în termeni generali ca fiind format din patru elemente-cheie: *leadership global; apărarea și promovarea ordinii internaționale liberale; apărarea și promovarea libertății, democrației și drepturilor omului și prevenirea apariției hegemonilor regionali în Eurasia* (Kagan, 2017, p. 1). Problema este dacă rolul SUA în lume se schimbă și, dacă da, ce implicații ar putea avea acest lucru pentru Statele Unite înseși și pentru întreaga lume. Aceasta ar putea afecta în mod semnificativ politica SUA în domenii precum relațiile cu aliații și alte țări, planurile și programele de apărare, comerțul și finanțele internaționale, asistența externă și drepturile omului.

Unii observatori consideră schimbarea ca o retragere inutilă a SUA din conducerea globală și o eliminare gratuită a valorilor occidentale de lungă durată. De asemenea, ei consideră că aceasta este o eroare artificială de proporții imense – o risipire inutilă și autodistructivă a ceva de mare valoare pentru Statele Unite, pentru care au lucrat, în scopul construirii și menținerii, timp de 70 de ani.

Alți observatori, care apreciază că a avut loc o schimbare în rolul SUA în lume în ultimii ani, dar și unii observatori care pledează în favoarea unui rol mai restrâns al SUA în lume văd schimbarea rolului Statelor Unite sau cel puțin anumite aspecte ale acestuia ca fiind utile pentru a răspunde schimbării SUA și circumstanțelor globale și pentru apărarea valorilor și intereselor americanilor, în special în ceea ce privește adaptarea rolului SUA la unul care este mai realist, referitor la ceea ce Statele Unite pot realiza, prin:

- descurajarea potențialelor agresiuni regionale;

- înfăptuirea acțiunilor americane potențiale mai puțin previzibile pentru eventualii adversari;
- restabilirea respectului pentru suveranitatea națională, ca un sistem de referință pentru politica externă a SUA și pentru organizarea afacerilor internaționale și încurajarea aliaților americanilor și partenerilor de securitate din Eurasia de a face mai mult pentru a se apăra.

Al patrulea element al rolului SUA în lume după cel de-al Doilea Război Mondial – unul pe care factorii de decizie din SUA nu-l afirmă în mod explicit în public – a fost să se opună apariției hegemonilor regionali în Eurasia. Acest obiectiv reflectă o perspectivă a SUA asupra geopoliticii și a marii strategii, dezvoltată de strategii și factorii de decizie americani în timpul și în anii imediat următori celui de-al Doilea Război Mondial, care încorporează două raționamente-cheie:

- primul: având în vedere populația, resursele și activitatea economică în Eurasia, un hegemon regional în Eurasia ar reprezenta o concentrare de putere suficient de mare pentru a putea amenința interesele vitale ale SUA;
- al doilea: Eurasia nu prezintă garanții că se autoreglează în termeni de prevenire a apariției hegemonilor regionali, ceea ce înseamnă că nu se poate conta pe țările din Eurasia că ar putea fi capabile să prevină, prin propriile acțiuni, apariția hegemonilor regionali și pot avea nevoie de asistență din partea uneia sau a mai multor țări din afara Eurasiei pentru a fi capabile să facă acest lucru în mod cert (National Defense Strategy of the USA, pp. 1-11).

Prevenirea apariției hegemonilor regionali în Eurasia este, uneori, înțeleasă și ca păstrare a unei diviziuni a puterii în Eurasia sau ca împiedicare a regiunilor-cheie din Eurasia să intre sub dominația unei singure puteri ori ca împiedicare a apariției unor sfere de influență a lumii, care ar putea fi o consecință a apariției a unuia sau a mai multor hegemoni regionali în Eurasia.

Acțiunile americane care pot fi privite ca efecte ale obiectivului american de prevenire a apariției hegemonilor regionali în Eurasia includ, dar nu sunt neapărat limitate la acestea, următoarele:

1. participarea SUA la cele două războaie mondiale, la Războiul din Coreea și la Războiul din Vietnam;
2. alianțele și parteneriatele SUA de securitate, inclusiv:
 - a). Alianța NATO, care a fost creată, în mare parte, pentru a descuraja și contracara încercările Uniunii Sovietice (acum Rusia) de a deveni un hegemon regional în Europa;
 - b). alianțele SUA cu țări din Asia de Est și Pacific, care au fost înființate, în special, pentru a descuraja și contracara încercările Uniunii Sovietice sau ale Chinei de a deveni un hegemon regional în Asia de Est;

c). parteneriatele de securitate ale SUA cu țările din regiunea Golfului Persic, care au fost înființate, în mare parte, pentru a descuraja sau a contracara încercările Iranului sau ale Uniunii Sovietice (Rusia) de a deveni un hegemon regional în acea regiune;

3. acțiuni politice, diplomatice și economice suplimentare ale SUA pentru a izola și a se opune Uniunii Sovietice în timpul Războiului Rece, inclusiv Planul Marshall și programele ulterioare de asistență externă ale SUA.

Urmărind obiectivul de a preveni apariția hegemonilor regionali în Eurasia, factorii de decizie din SUA au decis, uneori, să coopereze sau să sprijine regimuri nedemocratice, care, din propriile motive, consideră Rusia, China sau Iranul drept rivali sau adversari. În consecință, obiectivul de prevenire a apariției hegemonilor regionali în Asia a fost în contradicție cu apărarea și promovarea libertății, democrației și drepturilor omului.

IMPACTUL POTENȚIAL AL PANDEMIEI COVID-19 (CORONAVIRUS)

Pentru prima dată în secolul XXI, lumea se confruntă cu o pandemie care a afectat toate statele și care a declanșat o criză economică ce va agrava relațiile de putere dintre actorii globali, ceea ce va spori volatilitatea și impredictibilitatea, deja accentuate, ale mediului de securitate internațional. O problemă care a apărut cu evoluție rapidă, dar potențial foarte semnificativă, este întrebarea dacă și cum pandemia globală COVID-19 ar putea duce la schimbări profund novatoare și de lungă durată atât în structura politicii internaționale, cât și în rolul SUA în lume în domenii precum conducerea globală a SUA, potențialul Chinei și al Rusiei de a acționa ca lider global, competiția strategică a Statelor Unite cu China și Rusia, relațiile SUA cu aliații și definițiile americane privind securitatea națională a SUA.

Unii observatori susțin că pandemia COVID-19 ar putea fi un eveniment care schimbă lumea, cu implicații potențial profunde și de lungă durată pentru mediul de securitate internațional și pentru rolul SUA în lume. Alți observatori sunt mai sceptici asupra faptului că pandemia COVID-19 va avea astfel de efecte.

Observatorii care susțin că pandemia COVID-19 ar putea schimba lumea în ceea ce privește mediul internațional de securitate și rolul SUA în lume s-au concentrat pe mai multe domenii de schimbare potențială, care se suprapun, în unele cazuri, și pot interacționa unul cu altul:

- ordinea mondială, instituțiile internaționale și guvernarea globală;
- supremația globală a SUA și rolul acestora în lume;
- rolul potențial al Chinei și al Rusiei ca lider global;
- relațiile SUA și competiția pentru mare putere cu China și Rusia, inclusiv folosirea pandemiei COVID-19 ca temă sau instrument pentru a domina competiția ideologică;

- prevalența relativă a formelor de guvernare democratice și autoritare sau autocratice;
- tensiunea societală, reforma, transformarea și stabilitatea guvernamentală în diferite țări;
- economia mondială, globalizarea și politica comercială a SUA și Chinei;
- caracteristicile și conduita conflictului;
- bugetele de apărare aliate și alianțele SUA, ale Rusiei și Chinei;
- coeziunea Uniunii Europene;
- definirea și bugetarea securității naționale a SUA, a Rusiei și Chinei;
- Strategia de Apărare a SUA, a Rusiei și Chinei, bugetele de apărare și operațiile militare;
- programele de asistență externă ale SUA și scutirea datoriilor internaționale;
- activitățile actorilor non-statali;
- dimensiunea atenției SUA, Rusiei și Chinei dedicată problemelor internaționale în curs de desfășurare, altele decât pandemia COVID-19.

Unii observatori s-au concentrat asupra modului în care, în opinia lor, pandemia COVID-19 demonstrează că Statele Unite își mențin sau reafirmă rolul de lider global, în timp ce alți observatori sugerează că pandemia COVID-19 demonstrează că Statele Unite au ales să se retragă din sau nu mai sunt capabile să îndeplinească acel rol. Pandemia COVID-19 ar putea influența discuțiile asupra costurilor și beneficiilor exercitării competențelor de lider global pentru Statele Unite nu numai în ceea ce privește sănătatea globală, ci într-o serie de alte probleme. Unii analiști s-au concentrat asupra modului în care pandemia COVID-19 poate oferi o perspectivă asupra faptului dacă China sau Rusia doresc și acționează pentru a deveni lideri globali la egalitate cu (sau în locul) Statelor Unite, dacă China sau Rusia au capacitatea de a face acest lucru și cum ar putea interpreta alte țări faptul că acestea ar juca un asemenea rol.

Transparența Chinei, în special în ceea ce privește acțiunile sale din primele zile ale epidemiei COVID-19 din Wuhan, precum și așa-numita diplomatie a Chinei privind donația sau diplomația mascată (cu referire la acțiunile Chinei de a trimite materiale și personal medical în alte țări și evidențierea acestei acțiuni în declarații ale guvernului Chinei și mass-mediei controlate de stat) au devenit elemente noi ale unei discuții continue cu privire la capacitatea Chinei sau la adecvarea de a acționa ca lider global.

Această discuție în curs de desfășurare include examinarea unei game de alte probleme, inclusiv acțiunile Chinei pentru punerea în aplicare a Inițiativei privind Centura și Căile de Comunicații, disputele teritoriale ale Chinei cu alte țări, participarea sa în organizații internaționale și activitățile sale de dezvoltare tehnologică și de creditare internațională. Unii observatori s-au concentrat asupra

modului în care pandemia COVID-19 a devenit un element semnificativ în relațiile SUA-China și în competiția pentru mare putere a SUA cu China și Rusia.

Pentru unii observatori, pandemia COVID-19 reprezintă o oportunitate în cooperarea SUA-China pe o problemă internațională importantă de interes comun. Pentru alți observatori, pandemia COVID-19 este o nouă sursă majoră de dispută și o arenă de competiție între cele două țări și face ca relațiile SUA-China să se precipite complet într-o situație ostilă, asemănătoare Războiului Rece.

O serie de alți observatori s-au concentrat asupra modului în care pandemia COVID-19 oferă un factor nou proeminent în discuția dacă Statele Unite ar trebui să-și decupleze economia de cea a Chinei și să-și reducă dependența de China pentru materialele și produsele-cheie, inclusiv consumabile pentru spitale și produse farmaceutice. Iar alți observatori s-au concentrat asupra faptului dacă răspunsurile SUA și ale Chinei la pandemia COVID-19 vor afecta atitudinile din întreaga lume cu privire la meritele comparative ale formelor de guvernare ale SUA și Chinei și modelelor economice, ca exemple potențiale de imitat.

CONCLUZII

În ultimii ani, ordinea liberală mondială condusă de SUA, care a luat naștere după sfârșitul Războiului Rece, a fost subminată. În multe privințe, totuși, ceea ce a apărut drept cea mai urgentă provocare a ordinii internaționale actuale este comportamentul din ce în ce mai proactiv și asertiv al Rusiei. Există un acord evident între comentatori și analiști, potrivit căruia Rusia încearcă să submineze ordinea internațională liberală condusă de SUA. În același timp, există un dezacord semnificativ în ceea ce privește natura și amploarea provocării pe care o reprezintă Moscova, factorii care stau la baza revizionismului rus și modul în care Occidentul ar trebui să răspundă.

Este posibil să se facă distincție între trei perspective majore. Pe scurt, prima sugerează că Rusia este o „*putere revanșardă*”, care încearcă să răstoarne bazele ordinii mondiale liberale. A doua perspectivă presupune că Rusia este o „*putere defensivă*”, care acționează pentru schimbări suplimentare în cadrul ordinii existente. A treia perspectivă susține că Rusia este un „*izolaționist agresiv*”, ceea ce înseamnă că regimul Putin joacă în mod deliberat un rol distructiv în afacerile internaționale pentru a-și spori legitimitatea internă. Agenda revizionistă a Moscovei se manifestă în mai multe moduri. În primul rând, Rusia contestă regulile și normele stabilite în spațiul post-sovietic, inclusiv justetea granițelor internaționale. Anexarea Crimeii, în această perspectivă, a fost doar ultimul și cel mai extrem exemplu al unui model mult mai amplu de comportament. În decursul ultimului deceniu, Rusia a intrat în război cu Georgia; a intervenit, în mod repetat, în treburile politice interne

ale țărilor vecine; a exercitat diferite forme de presiune economică asupra unor state precum Ucraina, Moldova și Lituania; și-a extins rețeaua de baze militare în regiunea post-sovietică. Scopul final al acestor acțiuni este stabilirea unei sfere exclusive de influență asupra teritoriului fostei Uniuni Sovietice. Cu alte cuvinte, marea ambiție este de a anula ordinea de după Războiul Rece pentru a restabili Rusia ca putere dominantă în Eurasia. În al doilea rând, Rusia încearcă să exploateze deschiderea și vulnerabilitățile Occidentului – sistemele informaționale, pluralismul politic și limitele socio-economice – pentru a crea diviziuni în cadrul comunității euroatlantice. În al treilea rând, Moscova încheie alianțe cu regimuri autoritare similare în țări precum Belarus, Iran, Siria, Venezuela și, cel mai important, China. China și Rusia împreună reprezintă nucleul unei noi coaliții de autocrații antidemocratice care contestă statu-quo-ul impus de Occident, după Războiul Rece.

Într-un mediu internațional de securitate descris ca fiind unul al competiției reînnoite pentru super putere, Marea Chinei de Sud a devenit vizibilă ca o arenă a concurenței strategice SUA – China. Acțiunile Chinei în Marea Chinei de Sud, în ultimii ani, inclusiv acțiunile extinse de a ridica insule și înființarea de baze pe zonele pe care le-a ocupat în Insulele Spratly, precum și acțiunile forțelor sale navale pentru a susține revendicările Chinei împotriva revendicărilor concurențiale ale vecinilor regionali precum Filipine și Vietnam, au sporit îngrijorarea în rândul observatorilor americani că China câștigă un control real al Mării Chinei de Sud, o zonă de importanță strategică, politică și economică pentru Statele Unite și aliații și partenerii săi. Acțiunile forțelor navale ale Chinei în Insulele Senkaku administrate de Japonia, în Marea Chinei de Est, sunt o altă preocupare pentru SUA. Dominația chineză a regiunii din apropierea mărilor Chinei, adică Marea Chinei de Sud și Marea Chinei de Est, împreună cu Marea Galbenă, ar putea afecta în mod substanțial interesele strategice, politice și economice ale SUA în regiunea indo-pacifică și în alte zone.

Rezumând, sunt trei seturi principale de provocatori – puterile revizioniste, China și Rusia, statele compromise, Iran și Coreea de Nord, și organizațiile transnaționale cu grad ridicat de risc, în special grupurile teroriste jihadiste – care luptă activ împotriva Statelor Unite și a aliaților și partenerilor săi.

BIBLIOGRAFIE:

1. Blustein, P. (2019). „*The Untold Story of How George W. Bush Lost China*”. În *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2019/10/04/the-untold-story-of-how-george-w-bush-lost-china/>, accesat la 4 septembrie 2020.
2. Broderick, K. (2015). „*Chinese Activities in the South China Sea, Implications for the American Pivot to Asia*”. În *Project Institute 2049*, https://project2049.net/wp-content/uploads/2018/06/150511_Broderick_Chinese_Activities_South_China_Sea_Pivot.pdf, accesat la 21 septembrie 2020.

3. Dobb, P. (2016). „Why Russia is a threat to the international order?”. În *Strategy*, The Australian Strategic Policy Institute, https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/import/Russia.pdf?plMhBAf0i_aHd1.6Y_Jx3ZGEq547f3yB, accesat la 4 septembrie 2020.
4. Gareis, B.S. (2019). „Taking off as a Global Power? China's Foreign Policy”. În *Grand Strategy*, Marshall Center/Occasional Papers, https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2019-07/PDF_PUB_OPS_24.pdf, accesat la 2 septembrie 2020.
5. Götz, E., Merlen, C.-R. (2018). „Russia and the question of world order”. În *Russia and the question of world order*, European Politics and Society, vol. 20, nr. 2, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23745118.2018.1545181?needAccess=true>, accesat la 2 septembrie 2020.
6. Kagan, R. (2017). „Backing into World War III”. În *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2017/02/06/backing-into-world-war-iii-russia-china-trump-obama/>, accesat la 2 septembrie 2020.
7. Khalilzad, Z. (2016). „4 Lessons about America's Role in the World”. În *National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/4-lessons-about-americas-role-the-world-15574>, accesat la 25 mai 2020.
8. Krauthammer, C. (2014). „Who made the pivot to Asia? Putin”. În *The Washington Post*, https://www.washingtonpost.com/opinions/charles-krauthammer-who-made-the-pivot-to-asia-putin/2014/05/22/091a48ee-e1e3-11e3-9743-bb9b59cde7b9_story.html?utm_term=.1a39f00406c7, accesat la 4 septembrie 2020.
9. Mearsheimer, J.J. (2001). „The tragedy of great power politics”. În New York and London: W.W. Norton & Company, <https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/5526008/course/section/6018533/MEARSHEIMER%20J.%20%282001%29.%20The%20Tragedy%20of%20Great%20Power%20Politics%20-%20Cap%202.pdf>, accesat la 4 septembrie 2020.
10. Payne, K.B., Foster, J.S. (2017). „Russian strategy: Expansion, crisis and conflict”. În *Comparative Strategy*, 36(1), 1-89, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495933.2017.1277121>, accesat la 2 septembrie 2020.
11. Rice, C. (2018). „Russia Invaded Georgia 10 Years Ago. Don't Say America Didn't Respond”. În *Washington Post*, https://www.washingtonpost.com/opinions/russia-invaded-georgia-10-years-ago-dont-say-america-didnt-respond/2018/08/08/ba4279d4-9b3e-11e8-8d5e-c6c594024954_story.html, accesat la 2 septembrie 2020.
12. Rumer, E. „Russia and the security of Europe”. În *Carnegie endowment for international peace*, https://carnegieendowment.org/files/CP_276_Rumer_Russia_Final.pdf, accesat la 11 august 2020.
13. Work, B. (2015). Cuvântul Secretarului adjunct al apărării. În *U.S. Department of Defense*, CNAS Defense Forum, JW Marriott, Washington, D.C., <https://www.defense.gov/Newsroom/Speeches/Speech/Article/634214/cnas-defense-forum/> accesat la 5 septembrie 2020.
14. Administrația Prezidențială. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*. (2020). București: Monitorul oficial, Partea I, nr. 574 din 1 iulie 2020.
15. Office of the President. *National Security Strategy of the United States of America*. (2017), <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, accesat la 2 septembrie 2020.

16. Department of Defense. *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge*. (2018), <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, accesat la 25 septembrie 2020.
17. Department of Defense, *Report on the Bottom-Up Review, Les Aspin, Secretary of Defense*. (1993), <https://www.hsdl.org/?view&did=448259>, accesat la 15 august 2020.
18. *Freedom in the World 2019* (2019). Freedom House, https://freedomhouse.org/sites/default/files/Feb2019_FH_FITW_2019_Report_ForWeb-compressed.pdf, accesat la 5 septembrie 2020.
19. Stanford Global Studies (2018), <https://medium.com/stanford-global-perspectives/the-decline-of-u-s-hegemony-in-the-western-hemisfere-b1015a4b636e>, accesat la 11 septembrie 2020.